

Pozdravni govori / Welcoming speeches

Fra Niko BARUN

provincijal Provincije franjevacica trećoredaca glagoljaša, Zagreb

U ime Provincije franjevacica trećoredaca glagoljaša radujem se s Vama ovomu međunarodnom znanstvenom skupu. Pozdravljam ovdje prisutne:

- prof. dr. sc. Željka Tanjića, rektora Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta, kojemu zahvaljujemo na suradnji i dobroj volji da ovaj skup primi pod krov ovoga časnog Sveučilišta,
- prof. dr. sc. Damira Borasa, dekana Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i prof. dr. sc. Marka Trogrlića, dekana Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, kojima ovim putem zahvaljujemo na dobroj volji za suorganizaciju. U ime prof. dr. sc. Marka Trogrlića ovdje je prof. dr. sc. Mirjana Matijević Sokol s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
- pozdravljam prof. dr. sc. Milana Pelca, ravnatelja Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu i dr. sc. Maricu Čunčić, ravnateljicu Staroslavenskog instituta u Zagrebu, kojima također zahvaljujem na suorganizaciji ovoga simpozija,
- pozdravljam i prof. dr. sc. Borisa Olujića, pročelnika Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Sveučilišta u Zagrebu, te prof. dr. sc. Ivana Šestaka, dekana Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu,
- pozdravljam prisutne članove Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,
- pozdravljam gospodina Milana Bandića, gradonačelnika grada Zagreba,
- pozdravljam i sve izlagače iz Hrvatske i inozemstva te zahvaljujem na izvanrednom odazivu,
- pozdravljam mnogopoštovane oce provincijale i sestre provincijalke, kao i sve vas prijatelje Provincije i ljubitelje hrvatske glagoljaške baštine.

Povod je održavanju ovoga časnoga skupa 1150. obljetnica misije Svete braće Ćirila i Metoda među slavenskim narodima i ustanovljenje slavenske liturgije, pismenosti i književnosti. Djelo Svete braće nastavilo je živjeti posebno među nama Hrvatima te se iz naraštaja u naraštaj prenosilo kroz pisanu riječ staroslavenskim i hrvatskim jezikom te glagoljskim pismom. Naša je redovnička zajednica od svoga početka i ustanovljenja glagoljaška; glagoljica i glagoljaštvo temelj su našega duhovnog naslijeđa. Mogu reći da su franjevci trećoreci tijekom teške povijesti hrvatskoga naroda prenosili baštinu glagoljaštva novim naraštajima, prihvaćajući je kao dar od Boga. Zahvalni smo im što su hrvatsku riječ u molitvi, bogoslužju, naviještanju Evanđelja i redovitom samostanskom životu očuvali živom, kako u životu posvećenom Bogu, tako i među hrvatskim pukom. Ponosni smo na našu glagoljašku baštinu i na našu glagoljašku tradiciju te ovim skupom želimo hrvatskoj i europskoj kulturnoj i znanstvenoj javnosti pokazati dio našega naslijeđa.

Neka i ovaj skup kroz znanstveno i kulturno proučavanje bude čin predaje, tradicije glagoljaške baštine ovomu i budućim naraštajima. Na taj način – vjerujem – izvršit ćemo i djelo koje je franjevcima trećorece glagoljaše kroz povijest poticalo da čuvaju i prenose glagoljicu i glagoljaštvo u cjelini.

Stoga, otvaram ovaj znanstveni skup i želim Vam uspješan i blagoslovljen rad!

***

Prof. dr. sc. Željko TANJIĆ

rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, Zagreb

Poštovane dame i gospodo, sveučilišni profesori i profesorice, cijenjeni znanstvenici i znanstvenice, poštovani akademične profesore Damjanoviću, poštovana akademkinjo profesorice Nazor, mnogopoštovani oci provincijali, poštovani skupe!

Iznimna mi je čast i zadovoljstvo pozdraviti Vas na Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Međunarodni znanstveni skup *Trećoredska glagoljaška tradicija u europskom kontekstu* znak je pažnje naše akademske zajednice prema ocima franjevcima trećorecima glagoljašima, koji vjerno čuvaju tradiciju glagoljice već od 15. stoljeća i upravo su tim čuvanjem naše baštine posebni te se svrstavaju u izvorno hrvatske redovničke zajednice.

Hrvatska kao nova članica Europske unije zasigurno može puno toga dati Europi i siguran sam da će ovaj znanstveni skup predstaviti detalje naše tradicije, koji nas povezuju s Europom kroz filološku, povijesnu, povijesno-umjetničku, teološku i glazbenu dimenziju.

Ovaj je skup također od iznimne važnosti za Hrvatsko katoličko sveučilište. Smatramo da Hrvatsko katoličko sveučilište, kao mlado sveučilište, ima perspektivu i budućnost, a budući da je naš osnivač, Zagrebačka nadbiskupija, prepoznala trenutak za osnivanje ovog Sveučilišta, na važnosti dobiva tradicija koja je zaživjela i preživjela tisućljeće hrvatske povijesti u okrilju Katoličke crkve.

Sadašnji studenti i budući akademski građani Hrvatske imaju zadaću očuvanja hrvatske kulturne nematerijalne baštine. Zato je ovaj Skup poticaj i ovomu mladom Sveučilištu da promovira i potiče mlade u otkrivanju i čuvanju naše tradicije. Ukoliko ih uspijemo motivirati da se znanstveno angažiraju u sličnim projektima, vjerujemo da glagoljica u europskom kontekstu ima svoj opstanak.

Još jednom želim zahvaliti braći franjevcima glagoljašima na stoljetnom čuvanju ove tradicije i nepokolebljivom zalaganju za njezinu prisutnost u hrvatskom narodu bez ustupaka, kao i na povjerenju da upravo mi dobijemo prigodu biti dijelom ovog Skupa.

Želim Vam ugodan boravak na našem Sveučilištu i puno uspjeha u radu na ovom znanstvenom skupu!

***

Prof. dr. sc. Milan PELC

ravnatelj Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb

Poštovani uzvanici i gosti, dragi sudionici skupa!

Osobita mi je čast što Vam se mogu obratiti u ime Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, jednog od suorganizatora ovoga znanstvenog skupa posvećenog trećoređskoj glagoljaškoj tradiciji.

Premda je iz naslova vidljivo da se naglasak u prvom redu stavlja na glagoljašku tradiciju hrvatskih trećoredaca, nema sumnje da i drugi izričaji njihova kulturnog pregalaštva moraju dobiti dostojno mjesto u našim osvrtima. O tim izričajima na polju umjetnosti i njezine povijesti ponajprije svjedoče samostani trećoredaca i njihove crkve s kulturnim blagom, namrijetim tijekom mnogih stoljeća. O tome će na ovom skupu biti riječi u referatima vrsnih specijalista, koji su se odazvali pozivu organizatora – na čemu im srdačno zahvaljujem.

Redovnici su stoljećima podizali crkve i samostane, naručivali oltare i slike, obnavljali i čuvali namrijetu baštinu. U novije doba oni s istim marom istražuju i prezentiraju kulturno i umjetničko blago i to ne samo svojih samostana, već čitave Hrvatske. Zato i znanstvena istraživanja i radovi samih trećoredaca svjedoče o kulturnom pregalaštvu ovoga skromnog, ali nipošto zanemarivoga franjevačkog ogranka u Hrvatskoj.

Prije tri godine objavljen je *Hrvatski franjevački biografski leksikon* (2010.), priručnik koji pokazuje širinu i povijesnu dubinu djelovanja franjevac i franjevki u hrvatskim krajevima, ali i izvan njih. Nema nimalo smisla zbrajati koliko je među tim istaknutim franjevačkim pregaočima iz prošlih i sadašnjih vremena bilo trećoredaca. Dovoljno je reći da je njihov doprinos stvaranju, očuvanju i njezi hrvatske kulture i opće civilizacije bitan i neizbrisiv.

Da bih to pokazao, ne moram ići duboko u prošlost. Dapače, meni je danas osobita obaveza i zadovoljstvo spomenuti jednoga među njima: povjesničara umjetnosti fra Anđelka Badurinu.* Spominjem ga i hvalim, naravno, posebice zbog toga što je svoj „civilni“ radni vijek proveo na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. U našoj ustanovi fra Anđelko bio je i ostao omiljen kao čovjek i fratar, ali jednako tako bio je i ostao poštovan i cijenjen kao uzorni znanstvenik. U našoj znanstvenoj zajednici, pa i izvan nje, fra Anđelko je s pravom stekao glas najboljeg poznavatelja povijesti minijature u Hrvatskoj. Na tom je polju kao istraživač postavio temelje, na kojima drugi mogu dalje graditi. U svojoj susretljivosti uvijek je bio i ostao učitelj svima koji su se zanimali za iluminirane

* Fra Anđelko Badurina umro je nažalost nekoliko mjeseci kasnije, 14. prosinca 2013. godine. Stoga njemu posebno posvećujem ovih nekoliko redaka.

kodekse. Osim toga, jedan je od najboljih poznavatelja kršćanske ikonografije u nas, urednik jedinog *Leksikona ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (izdanje Kršćanske sadašnjosti, Sveučilišne naklade Liber i Instituta za povijest umjetnosti, 1979.), koji posjedujemo na hrvatskom jeziku i kojim se svakodnevno služimo. Na kraju, ali ne najmanje, fra Anđelko dao je izvanredan doprinos u proučavanju glagoljaštva. Sjetimo se samo njegovih *Datja i prijatja: primici i izdaci samostana franjevac trećoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu* (1995.) ili ove godine objavljenog *Inventara samostana sv. Marije Magdalene u Portu na otoku Krku (1734. – 1878.)*. Čini mi se da je u skromnom, ozbiljnom, ali i duhovitom i uvijek za pomoć drugima raspoloženom fra Anđelku objedinjen mali univerzum trećoredskoga karaktera, u kojem se sažimaju i duhovne vrline i duboka ozbiljnost znanstvenika te simpatične osobine čovjeka, kojemu ništa ljudsko nije strano ni odbojno.

Ne mogu a da ovdje, gotovo u istom dahu, ne spomenem i njegova svjetovnog *alter ega*: pokojnog akademika, povjesničara umjetnosti, Branka Fučića (1920. – 1999.), čiji duh, uvjeren sam, bdije i nad ovim skupom i nad trećorecima i nad glagoljaškom i umjetničkom baštinom Hrvatske.

Hrvatska kulturna sredina nije dovoljno svjesna koliko duguje takvim ljudima, kao što ni u prošlosti nije bila dovoljno svjesna koliko duguje trećorecima. Međutim, vrijeme, taj neumoljiv i objektivan sudac, sve stavlja na pravo mjesto, pa tako i zasluge onih koji su vrijedni hvale. S druge strane, ono će suditi nevrijednima i razobličiti njihove propuste i licemjerstva.

I ovaj naš skup svjedoči da su temelji zdrave tradicije u Hrvatskoj čvrsti i da se na njima može graditi budućnost. Povijest trećoredaca i njihova namrijeta baština neka nam bude jedno od uporišta i novo vrelo poticaja za primjeren odnos prema kulturi, koju su stvarali i čuvali i koja je dio svih nas.

U ime Instituta za povijest umjetnosti, koji je svojim radom u prošlosti i sadašnjosti višestruko povezan s franjevcima trećorecima, želim uspješan rad ovomu skupu, zahvaljujući svima na dolasku i sudjelovanju, a posebna zahvala ide organizatorima koji su ponijeli najveći teret pripreme i vođenja skupa.

***

Dr. sc. Marica ČUNČIĆ

ravnateljica Staroslavenskog instituta, Zagreb

Poštovani gosti, predavači i svi fratri „religiosi ilirici“ glagoljaši!

Pozdravljam Vas u ime Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, suorganizatora ovoga skupa, koji je višestruko povezan s Hrvatskom provincijom franjevac trećoredaca glagoljaša. Sve kad i ne bismo surađivali izravno, zajednička nam je glagoljaška baština uz koju prijanjamo. Trećoreci duže rade na toj kulturnoj njivi

jer su čuvali glagoljicu i crkvenoslavenski jezik u liturgiji stoljećima prije nego što je biskup Antun Mahnić osnovao Staroslavensku akademiju 1902. u Krku, od koje je kasnije nastao Staroslavenski institut u Zagrebu (1952.). Stoljećima, sve do dvadesetoga, služili su se glagoljicom u svakodnevnom životu: dopisuju se i vode blagajnu s računima na glagoljici. Čak im je bilo zabranjeno slaviti misu na latinskom bez izričitoga dopuštenja provincijala. Ako bi tko ipak slavio misu na latinskom, bio bi primjereno kažnjen. Glagoljanje se, dakle, održalo živim zahvaljujući i njihovoj upornosti i vjernosti načelu da budu što sličniji svome stadi koje je glagoljalo, da mirišu na svoje stado, kako bi rekao papa Franjo. Iako je taj njihov motiv za glagoljanje pastoralne naravi, kao uostalom i motiv Svete braće Ćirila i Metoda prije 1150 godina, franjevci su sačuvali knjige, koje su od kulturne i književne vrijednosti.

Naš Institut istražuje ono što su oci franjevci stvarali i što su sačuvali. Sačuvali su npr. danas jedini poznat primjerak inkunabule *Spovid općena* (Senj, 1496.), koju su vjerojatno, sudeći po malenom formatu, nosili u džepu na pastirskim pohodima. Nju je izdala akad. Anica Nazor iz našega Instituta (*Spovid općena*, faksimilno izdanje Senj, 1978., 73 str., ur. Anica Nazor i Branko Fučić; Latinička transkripcija, Senj, 1979., XXX + 99 str., prir. Anica Nazor). A trećoredska dva zbornika: *Klimantovićev i Ivančićev zbornik* iz 14. i 15. stoljeća, također džepnoga formata, nalaze se u korpusu našega *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*.¹ Osim na Ksaveru u Zagrebu, njihova glagoljskoga blaga, koje doseže

¹ (1) Ivan Bakmaz, Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš, Ivana Mulc, Anica Nazor, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 1 (uvod)*, (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1991.; (2) Biserka Grabar, Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, Ksenija Režić, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 2 (a – antiohiiskъ)* (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1992.; (3) Biserka Grabar, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, Anica Nazor, Ksenija Režić, Josip Tandarić, Jasna Vince Marinac, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 3 (antiohiiskъ – bezlétnoe)* (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1993.; (4) Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, Ksenija Režić, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 4 (bezmlъvie – bliz’нь)* (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1994.; (5) Biserka Grabar, Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, Anica Nazor, Ksenija Režić, Jasna Vince Marinac, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 5 (blizньсь – bês)* (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1995.; (6) Biserka Grabar, Marija Klenovar, Ivana Mulc, Anica Nazor, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 6 (bêsnovati se – večera)* (ur. Biserka Grabar, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1996.; (7) Marija Klenovar, Ivana Mulc, Vesna Stipčević, Anica Vlašić-Anić, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 7 (večera – vzeti)* (ur. Zoe Hauptová, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1997.; (8) Marija Klenovar, Vesna Stipčević, Jasna Vince Marinac, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 8 (vzeti – visokъ)* (ur. Zoe Hauptová, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1998.; (9) Vjera Lopina, Milan Mihaljević, Irena Miličić, Ivana Mulc, Jasna Vince Marinac, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije, sv. 9 (visokъ*

i do nekoliko stotina spomenika, ima još na otočiću Školjiću, u Glavotoku, Portu, Zadru itd.

Druga je vrsta suradnje među nama osobna znanstvena suradnja. Među trećorecima uvijek je bilo onih koji se nisu samo služili glagoljicom, nego su je i istraživali, kao npr. prof. dr. sc. vlč. o. Marko Japundžić (1914. – 2000.), koji je s A. Džurovom i K. Stančevim objavio opis slavenskih rukopisa u Vatikanskoj biblioteci (*Catalogo dei manoscritti slavi della Biblioteca Vaticana*, Con una prefazione di Ivan Dujčev e introduzione di José Ruyschaert, Sofija, Casa ed. „Svjat“ 1985., 462 str. CCXII tab.), a u *Radovima Staroslavenskog instituta* (br. 2/1955., 155-191) objavio je članak *Glagoljski brevijar iz g. 1465*. Trećoredac glagoljaš prof. dr. sc. vlč. o. Petar Bašić, između ostaloga, uredio je zbornik svih radova naše djelatnice, pokojne dr. sc., dr. theol. h. c., Marije Agnezije Pantelić (1915. – 2008.) iz Družbe sestara sv. Vinka Paulskog – Zagreb: *Hrvatsko glagoljsko srednjovjekovlje* (Zagreb, 2013., 725 str.), koju je recenzirala i moja malenkost, a oko knjiga mr. sc. vlč. o. Petra Runje, TOR, kojemu smo uvijek spremni pomoći našom građom, svesrdno se zauzeo naš djelatnik doc. dr. sc. Ivan Botica. Naj-intenzivnija je suradnja, naravno, radni odnos koji su u našem Institutu ostvarili dr. sc. vlč. o. Josip Leonard Tandarić (1935. – 1986.), koji je popisao i skupio

---

– **vnučica**) (ur. Zoe Hauptová, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 1999.; (10) Marija Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Vjera Lopina, Milan Mihaljević, Irena Miličić, Ivana Mulc, Marinka Šimić, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 10 (**внуцьсь – врѣдъ**) (ur. Zoe Hauptová, Franjo Većeslav Mareš), Staroslavenski institut, Zagreb 2000.; (11) Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 11 (**врѣдънь – vsue**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2001.; (12) Vesna Badurina-Stipčević, Marija Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Ivana Mulc, Marinka Šimić, Anica Vlašić-Anić, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 12 (**vsue – věče**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2004.; (13) Vesna Badurina-Stipčević, Marija Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Irena Miličić, Ivana Mulc, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 13 (**věče – gorušънь**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2005.; (14) Vesna Badurina-Stipčević, Marija Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Vida Lučić, Milan Mihaljević, Ivana Mulc, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 14 (**gorši – danъ**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2007.; (15) Vesna Badurina-Stipčević, Marija Klenovar Milan Mihaljević, Jozo Vela, Jasna Vince, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 15 (**danъ – dovolnъ**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2008.; (16) Marija-Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Marinka Šimić, Jozo Vela, Antonija Zaradija Kiš, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 16 (**dovolstvo – dučiti**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2009.; (17) Marija-Ana Dürriegl, Marija Klenovar, Milan Mihaljević, Lucija Turkalj, Vida Vukoja, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 17 (**duša – edinosrđno**) (ur. Zoe Hauptová), Staroslavenski institut, Zagreb 2010.; (18) Marija Klenovar, Lucija Turkalj, Vida Vukoja, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 18 (**edinosučstvie – erēneš**) (ur. Zoe Hauptová, Zdenka Ribarova), Staroslavenski institut, Zagreb 2011.; (19) Marija Klenovar, Ana Kovačević, Jozo Vela, Vida Vukoja, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 19 (**erēovъ – žr̄tva**) (ur. Zoe Hauptová, Zdenka Ribarova), Staroslavenski institut Zagreb 2012.

sve ritualne tekstove iz glagoljskih liturgijskih spomenika i komu smo, zajedno s Hrvatskom provincijom franjevaca trećoredaca glagoljaša, 2011. podignuli spomen-ploču u rodnim Kotarima o 25. obljetnici smrti, a fra Leonarda naslijedio je vlč. o. Kristijan Kuhar, dipl. theol., koji sada radi u Staroslavenskom institutu i glavni je organizator ovoga skupa.

Treća vrsta suradnje odnosi se na ovaj skup: uz fra Kristijana Kuhara, još je dvoje naših znanstvenika u Organizacijskom odboru, a čak će ih 12 iz Staroslavenskoga instituta pred Vama izložiti rezultate svojih istraživanja! Nadamo se da će se plodonosna suradnja nastaviti i ubuduće.

Zahvaljujem na pozornosti i svima želim uspješan dvodnevni rad!

***

Prof. dr. sc. Marko TROGRLIĆ

dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Poštovane dame i gospodo, kolegice i kolege!

Kao dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, ali i kao član Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, jednog od suorganizatora ovoga značajnoga znanstvenog skupa, srdačno Vas i s poštovanjem pozdravljam! Pozdravljam Vas u osobno ime, ali i u ime naše fakultetske zajednice, koja se svojom brojnošću svrstava među najbrojnije sastavnice Sveučilišta u Splitu, a svojim značenjem, kao ustanova humanističkih i društvenih znanosti, zacijelo zauzima svoje opravdano i zasluženno mjesto u Splitu, rodnomu gradu oca hrvatske književnosti Marka Marulića i gradu poticatelju očuvanja staroslavenskog bogoslužja osobito početkom 20. stoljeća. Marulićevi su stihovi „u versim arvatskim“, makar latinskim slovima sročeni, također izrasli i oblikovani baštinom i utjecajima drevne naše hrvatske glagoljaške pismenosti i kulture, toga dragocjenog sudjela hrvatske trojezičnosti i tropismenosti, koji su u temelju hrvatskog identiteta i kulture. Baš na tom tragu Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu bila je i ostala čast i zadovoljstvo biti suorganizatorom ovoga međunarodnoga znanstvenog skupa te poduprijeti njegovu organizaciju i održavanje.

U tom ozračju i s tim mislima svima Vama upućujem najbolje želje za uspješnim tijekom i plodnim radom ovog znanstvenog skupa te Vas sve opetovano iskreno i najsrdačnije pozdravljam!

U Splitu, 25. rujna 2013.

***

Fra Ljudevit MARAČIĆ

provincijalni ministar Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca, Zagreb

Iskreno i radosno pozdravljam ovaj skup pod nazivom *Trećoredska glagoljaška tradicija u europskom kontekstu*. Posebno u tome uključujem bratsku Hrvatsku provinciju sv. Jeronima franjevac trećoredaca glagoljaša, jednog od glavnih organizatora, a vjerujem i inicijatora ovog susreta.

Kao provincijalni ministar franjevac konventualaca, u ovoj prigodi rado ističem neke poveznice između naših dviju bratskih franjevačkih provincija. Već na prvi pogled uočljiva je sličnost u izvanjskom izgledu: i jedni i drugi nosimo franjevačko odijelo gotovo identično u boji i kroju. Imamo zajedničkoga nebeskog zagovornika, sv. Jeronima, crkvenog naučitelja, kojemu su neki u žaru svojstvenom prošlim vremenima htjeli čak pripisati i autorstvo glagoljice, staroga hrvatskog pisma.

Hrvatske franjevce trećorece stoljećima prati dodatak: glagoljaši. Ljubili su, čuvali, njegovali i prakticirali glagoljsko pismo i starohrvatski jezik. Nas pak franjevce konventualce, jednako stare, čak i još starije, na ovim hrvatskim prostorima nije, doduše, resila ova tipično hrvatska atribucija, ali ipak s ponosom smijem u ovoj svečanoj prigodi istaknuti podatak da se i u starim dalmatinskim i kvarnerskim samostanima njegovala i čuvala glagoljica. Potvrda je u creskom samostanu sv. Frane nedavno otkriven primjerak poznatoga *Senjskoga glagoljskog misala*, tiskanog 1494., jednog od rijetkih očuvanih primjeraka ovog prvotiska. A da su se glagoljicom služila samostanska braća u Cresu svjedoče i zapisi administrativnih knjiga sačuvanih od 1532. i dalje, kao i bilješka Frane Dobrovića, koji 1890. u svojem katalogu važnijih knjiga napominje „cinque libri glagoliticici e un libretto glagoliatico“.

Ističem ove podatke želeći potvrditi i tu poveznicu s braćom franjevcima glagoljašima, kojima – kao i ostalim organizatorima ovog skupa – čestitam na ovome pothvatu i želim mnogostruk uspjeh na njegovanju i očuvanju ove naše jedinstvene glagoljaške predaje i baštine.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

47

vol. 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2015.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 47, vol. 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Vlatko Previšić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Hrvoje Gračanin

Izvršna urednica / Executive Editor
Inga Vilogorac Brčić

Uredništvo / Editorial Board
Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Marko Maraković

Lektura

Samanta Paronić

Tisak

Web2tisak, Zagreb

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

RADOVI 47
vol. 1

ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Tematski blok / Themed issue

TREĆOREDSKA GLAGOLJAŠKA TRADICIJA U EUROPSKOM KONTEKSTU TERTIARY GLAGOLITIC TRADITION IN EUROPEAN CONTEXT

Radovi međunarodnoga znanstvenog skupa
održanoga 27. i 28. IX. 2013. na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu
u organizaciji

Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša u Zagrebu, Hrvatskoga katoličkog
sveučilišta u Zagrebu, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za
povijest, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu – Odsjek za povijest, Instituta
za povijest umjetnosti u Zagrebu i Staroslavenskoga instituta u Zagrebu

***

Proceedings of the International Scientific Conference
held on 27th and 28th September 2013 at the Catholic University of Croatia in Zagreb
and organized by
the Province of the Glagolitic Friars of the Third Order Regular, Catholic University
of Croatia in Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences of the University
of Zagreb - Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences of
the University of Split - Department of History, Institute of Art History,
and Old Church Slavonic Institute

Gosti urednici / Guest editors

Ivan BOTICA
Tomislav GALOVIĆ
Kristijan KUJAR